

Megverselt üdvözülés

Kiss Judit Ágnes *Üdvtörténeti lexikon* című kötetéről

Kiss Judit Ágnes harmadik kötete egy viszonylag későn és erősen induló, érett költői pálya folytatása. Az *Üdvtörténeti lexikon* verseit olvasva az az érzésünk támadhat, ezek a szövegek sem maradnak el az *Irgalmasvérnő* és a *Nincs új üzenet* című korábbi Kiss Judit Ágnes-kötetek színvonalától – s valóban, a költőnő ugyanolyan fanyar iróniával és öniróniával, néhol pesszimizmussal vegyített életigenléssel ír életről, halálról, szerelemről, hitről, öregedésről, mint korábbi köteteiben.

Úgy vélem, külön figyelmet érdemel a kötet kompozíciós technikája. A költőnő nem ciklusokba, témák szerint rendezi el az utóbbi három év során írt verseit, hanem egyszerűen ábécésorrendben, a versek címe vagy kezdősora alapján. Külön érdekes, mondhatni frappáns vonása a könyvnek, hogy oldalszámokat sem tartalmaz, csak minden lap oldalán betűjelzéseket, a kötet címéhez híven, akár egy lexikonban. A versek lexikonszócikkeké lesznek, melyek az emberi üdvtörténet egy-egy állomását, pillanatát hivatottak dokumentálni. E pillanatnyi szócikkekből áll össze az a vallomásos női líra, mely a kötetet egységbe foglalja. Habár Kiss Judit Ágnes egyáltalán nem hermetikus, ezoterikus költő, versszövegei még kevésbé nevezhetők avantgárdnak – lírája meglehetősen közérthető, személyes, az olvasót közvetlenül megszólítani vágyó költészet –, az *Üdvtörténeti lexikon* szokatlan szócikkekbe rendeződő kompozíciójával részben mintha mégis az avantgárd hagyományt látszana megidézni, ugyanakkor felmerülhet a kérdés, vajon mennyire hathat ma időszerűnek ez az avantgárd gesztus?

Néhány igazán kiemelkedő vers is található a kötet egyébként stabil színvonalon megszólaló anyagában, ilyenek például a *Kölcsönlakás*, a *York napsütése* vagy a *Q. e. d.* című költemény, melyből úgy gondolom, mindenképpen érdemes egy részletet idézni, hiszen e vers zárószorai talán a kötet legjobbjai közül valók:

*Nincs versengés és nem jöhet bukás sem,
s nem lesz többé, ki tetszelegni lásson,*

*egy vagy két nap túlélés ügysem számít,
mint sorstársak heverünk egy rakáson.
Rég olvasatlan, sárgult lapjainkon
a részvét párája cseppekbe gyűl még,
s a szavakat értelmetlenné mossa,
mielőtt végleg szemétre kerülnénk.*

A kötet felsorolt erényei mellett persze nem feledkezhetünk el annak esetleges hibáiról sem. E hibák természetesen nem azt jelentik, hogy Kiss Judit kevésbé lenne jó költő, mint korábbi köteteiben, véleményem szerint inkább csak arra utalnak, hogy a szerző mintha tematikusan nem tudott volna megújulni. A remek formaérzéssel megkomponált szövegek némelyikének vége helyenként mintha a banalitásba futna ki, még azt is megkockáztatnám, hogy a költőnő érettségéhez és tehetségéhez mérten olcsó poétikai megoldásokra ragadtatja magát. Ilyenek például az *Apage* című vers zárata („*Isten jókat röhög rajtunk.*”), a *Búcsúlevél-rap* utolsó sorai („és legyek akár áldott, akár megátkozott, / az imélcímem mától megváltozott.”), a címadó vers kulcssora („Minden perceden át írja magát a nagy / üdvtörténeti lexikon.”), vagy a *Boldog békeidők* első részének utolsó strófája:

*És mára csönddé lettem,
A nagy csatáknak vége,
Vesztettem, elvéreztem,
De ki vádolhat érte?*

Emellett helyenként öncélúnak, poétikailag indokolatlannak ható, az adott versek alaphangütésétől radikálisan elütő szleng és trágár kifejezések tűnnek fel néhány szövegben (például a *Rabnők ostoba dala* című költeményben), melyeket talán nem minden esetben indokol a sorok között hullámozó elkeseredés vagy indulat. További gyenge pontja lehet a kötetnek a tematikai szűkösség – az olvasó lényegében ugyanazt kapja, mint az *Irgalmasvérnőben* és a *Nincs új üzenetben* – ízig-vérig női verseket öregedésről, szerelmi csalódásról, halálról, kételyekről, habár helyenként megjelenik a kötetben az istenkeresés, a profánból a szakralitásba való átlépés igénye is, például a kötet utolsó, *Zaj* című versében:

*A szerelemnek hívott tévelygések,
a kín horga, min vágy volt a csali,
és bölcs lettem, de süket, mint a vénék,
vagy zaj van. Az Istent nem hallani.*

Nem történik meg azonban az a tematikus megújulás, újat mondás, amit két erős kötet után az olvasó talán joggal várhatna egy érett költőnél harmadik kötetétől, ez viszont igencsak aláássa az esetleges olvasói elvárásokat. Megítélésem szerint az *Üdvtörténeti lexikon* remek, adott esetben nagyszabású költői produktum lehetne első vagy második kötetként – ismerve azonban Kiss Judit Ágnes korábbi líráját egyszerűen lehetetlen nem figyelembe venni a szerző korábbi költői teljesítményeit, harmadik kötetként az életműbe illesztve semmiképp sem illik bele.

Felmerülhet persze a kérdés, vajon van-e jogunk tematikai értelemben való megújulást, radikálisan új dolgok poétikai megfogalmazását várni egy immár a kortárs középnemzedék élvonalához tartozó, saját költői hangját, kulestémáit és eszköztárát teljes mértékben megtalált alkotótól? Elvárható-e a kísérletezés egy olyan érett költőtől, aki a pályakezdők merészségét és kísérletező kedvét talán feladta egy stabil, vérprofi módon megszólaló, ugyanakkor valamennyire kiszámítható eszköztárral és tematikával dolgozó líra kedvéért? Habár a kérdésre adható válasz nyilvánvalóan csak szubjektív lehet, úgy gondolom, a megújulás és a lírai kísérletezés adott esetben még a középnemzedék kanonizált szerzőitől is elvárható lenne – az új témák régi lendülettel való megverselése mindenképpen pozitívan járulhat hozzá egy hangjára talált alkotó lírájának színvonalához és megítéléséhez is. Az *Üdvtörténeti lexikon* talán tekinthető egyfajta megpihenésnek, egy pályakorszakot összegző állomásnak az életművön belül, mely a szerző következő kötetében (kötetében?) való esetleges tematikai megújulásnak nyithat teret.

(Európa Könyvkiadó, Budapest, 2009.)